

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМАХ ПІДГОТОВКИ ХУДОЖНИКІВ-ВИКОНАВЦІВ

Людмила Шестерікова¹

¹ аспірантка Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8303-4294>, e-mail: milashest25@gmail.com

Реферат:

Актуальність статті зумовлена розвитком молодіжного підприємництва у сфері культурних і креативних індустрій та необхідністю вивчення стану підготовки молоді до підприємницької діяльності у закладах фахової передвищої освіти мистецького напрямку.

Мета: проаналізувати діючі освітньо-професійні програми (далі: ОПП) закладів фахової передвищої освіти з підготовки фахівців за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», щоб з'ясувати наскільки вони забезпечують розвиток підприємницької компетентності фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець».

Методи: вивчення наукових джерел і педагогічної документації – для аналізу наукових праць та освітньо-професійних програм.

Результати: з'ясовано ступінь наукової розробленості проблеми; проаналізовано чинні освітньо-професійні програми (далі: ОПП) підготовки майбутніх художників-виконавців, оприлюднені на сайтах закладів фахової передвищої освіти; охарактеризовано їх можливості щодо розвитку у здобувачів освіти підприємницької компетентності.

Висновки: доведено перспективність дослідження проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців; з'ясовано, що підготовка фахівців до підприємницької діяльності повинна бути системною (розвивати правові, економічні, психолого-педагогічні й цифрові навички, мати цілісну програму розвитку підприємницької компетентності, поєднувати аудиторні й позааудиторні, теоретичні і практичні види діяльності, самостійну і групову роботу); виявлено проблему доступу здобувачів освіти до інформації щодо очікуваних програмних результатів навчання (на офіційних сайтах закладів освіти оприлюднено лише 70% від усіх діючих ОПП з підготовки майбутніх фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець»); з'ясовано, що формуванню програмних результатів, важливих для відкриття і ведення власної справи, сприяють такі освітні компоненти як «Основи підприємництва і менеджменту», «Основи економічної теорії», «Економічна теорія», «Менеджмент соціокультурної діяльності», «Основи менеджменту соціокультурної діяльності», проте здебільшого вони мають статус вибіркового і тому лише частково забезпечують розвиток у майбутніх художників-виконавців підприємницької компетентності; це зумовлює потребу обґрунтування певних організаційно-педагогічних умов, що мають бути створені в закладах освіти для розвитку в майбутніх художників-виконавців підприємницької компетентності.

Ключові слова: підприємництво, освітньо-професійна програма, підприємницька компетентність, фаховий молодший бакалавр, художник-виконавець.

Вступ. Вітчизняна професійна освіта мистецького спрямування покликана готувати конкурентоспроможних фахівців, здатних самостійно управляти розвитком своєї особистості, життя й кар'єри, спроможних працювати в умовах інтенсивного розвитку малого бізнесу, що потребує

від них розвинутої підприємницької компетентності. Однією з цілей підготовки до підприємницької діяльності майбутніх фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець» є підвищення рівня компетентності митців

у фінансовій діяльності, що є одним із показників їх рівня готовності до такої ризикованої справи, як підприємництво (Шимановський та Вовковінський, 2015, с. 8–9). Фахівці мають бути здатні до самостійного управління своїм життям і кар'єрою, до відкриття й успішного ведення власного бізнесу. Для створення і розвитку власного бізнесу необхідні певні умови, до яких належать особисті інтереси, надійність особистісних захисних механізмів, можливість зниження рівня невизначеності й ризику, здатність формувати ресурси та управляти нововведеннями (Колот та ін., 2017, с. 6). Освітній процес має бути організований таким чином, щоб розвиток підприємницької компетентності фахівця досягався шляхом його вмотивованості (Єршова, 2017), розвитку ключових компетентностей (Однорог, 2019), розкриття особистісного потенціалу й забезпечення такої його трансформації, щоб він став самостійним суб'єктом, здатним домагатися поставленої мети (Середіна, 2018, с. 97). Непересічне значення для досягнення успіху у підприємницькій діяльності має також розвиток у майбутніх фахівців цифрових навичок і цифрової культури (Базелюк, 2018; Єршов, 2019).

Процес підготовки художників-виконавців до підприємницької діяльності передбачає набуття вмій і навичок для здатності діяти на основі можливостей та ідей і перетворювати їх на цінності для інших. Для підприємництва необхідно творче, критичне мислення, прояв ініціативи й наполегливості, а також уміння спільно працювати, планувати й керувати проектами, що мають культурну, соціальну чи комерційну цінність (ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Bureau du Secrétaire général des Ecoles européennes, 2018, с. 37). Оскільки професійна діяльність художників-виконавців передбачає певну специфіку щодо самовираження, є потреба розвитку у даних фахівців підприємницької компетентності для підтримки їх творчості і досягнення комерційних цілей.

Для того, щоб з'ясувати, яким є рівень підготовки до підприємництва у закладах фахової передвищої освіти, потрібно проаналізувати передбачені освітньо-професійними програмами (далі – ОПП) дисципліни, покликані забезпечувати майбутніх художників-виконавців необхідними теоретичними знаннями, уміннями й навичками підприємницької діяльності. За даними ЄДЕБО, в Україні функціонує десять закладів фахової передвищої освіти, які готують художників-вико-

навців за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» (за спеціалізаціями графіка і живопис). З них лише сім оприлюднили ОПП на своїх сайтах. Це означає, що майбутні здобувачі освіти, які б хотіли в майбутньому здійснювати підприємницьку діяльність за обраною спеціальністю, не мають змоги особисто ознайомитися зі змістом освітньої програми і зрозуміти, чи зможуть вони сформувати компетентності, достатні для відкриття й успішного ведення власної справи. Це свідчить про невідповідність певних ОПП сучасним вимогам Національного агентства забезпечення якості вищої освіти (далі НАЗЯВО), зокрема щодо доступу до освітньої програми.

Джерела. Питання теорії й методики підготовки майбутніх фахівців до підприємництва розглядалися у працях Л. Базиль, В. Байдуліна, Л. Бондарєвої, М. Вачевського, І. Гриценко, Л. Єршової, Д. Закатнова, В. Майковської, Г. Матукової, І. Середіної, В. Сліпенко та ін. Видано також низку підручників і посібників, у яких викладено правові, економічні та психологічні аспекти готовності молоді до підприємницької діяльності (З. Варналій (2003), О. Ємець (2012), Ю. Пачковський (2006), В. Полянко та В. Кругляно (2008), В. Сизоненко (2008)). Були також проаналізовані дисертаційні роботи М. Ткаченка, А. Молдована, В. Сліпенко, М. Стрельнікова, С. Стеблюк, у яких розглядалися проблеми формування й розвитку підприємницької компетентності у закладах професійної (професійно-технічної) та вищої освіти. Однак аналіз названих праць свідчить про нерозробленість наукової проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців та перспективність обґрунтування умов, що мають бути створені для цього у закладах фахової передвищої освіти.

Мета статті – проаналізувати діючі ОПП закладів фахової передвищої освіти з підготовки фахівців за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», щоб з'ясувати наскільки вони забезпечують розвиток підприємницької компетентності фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець».

Методи дослідження: аналітичний огляд наукових джерел – для визначення стану розробленості проблеми; аналіз і синтез, узагальнення, порівняння – для здійснення аналізу освітніх програм.

Результати та обговорення. Проаналізовані джерела свідчать про актуальність і перспективність дослідження наукової проблеми розвитку підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців. Водночас вони показують, що в закладах фахової передвищої освіти для цього створено не достатньо умов. З'ясовано, що підготовка фахівця до підприємницької діяльності повинна бути системною, включати формування упорядкованих знань і вмінь з обраного фаху, розвивати якості і відповідні здатності особистості. Виявлено також, що існує потреба у створенні програми розвитку підприємницької компетентності, спрямованої на накопичення практичного досвіду підприємницької діяльності (Біда та ін., 2021, с. 32). З огляду на це, очевидно є необхідність доповнення аудиторних занять з таких дисциплін як «Основи економіки і підприємницької діяльності», «Менеджмент і маркетингу» позааудиторною діяльністю здобувачів освіти з метою гармонізації теоретичної і практичної складових освітнього процесу відповідно

до цілей навчання й виховання потенційних суб'єктів підприємницької діяльності (Молдован, 2021, с. 16). У зв'язку з цим ми поставили за мету проаналізувати діючі в закладах фахової передвищої освіти ОПП, щоб перевірити наскільки вони забезпечують умови для розвитку в майбутніх фахівців підприємницької компетентності. Об'єктом нашої уваги стали ОПП, на основі яких здійснюється підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «фаховий молодший бакалавр із образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва», а також професійні кваліфікації, що присвоюються з урахуванням спеціалізацій.

Для здійснення аналізу нами було відібрано сім ОПП з підготовки фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець», що перебувають у вільному доступі на сайтах закладів фахової передвищої освіти мистецького спрямування за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» (табл.1).

Таблиця 1

Перелік дисциплін, покликаних розвивати підприємницьку компетентність майбутніх художників-виконавців

Заклади освіти	Основи підприємництва і менеджменту	Основи економічної теорії	Економічна теорія	Менеджмент соціокультурної діяльності	Основи менеджменту соціокультурної діяльності
1. Фаховий коледж мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв		+			
2. Житомирський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Огієнка Житомирської обласної ради	+		+		
3. Київський індустріальний фаховий коледж київського національного університету будівництва і архітектури	+		+		
4. Олександрійський фаховий коледж культури і мистецтв			+	+	
5. Кам'янець-Подільський фаховий коледж культури і мистецтв			+		+
6. Дніпропетровський фаховий мистецько-художній коледж культури	+		+		
7. Вижницький фаховий коледж мистецтв та дизайну імені Василя Шкрібляка	+	+			

З'ясовано, що кожен заклад за бажанням може вказувати спеціалізацію (наприклад, графіка і живопис), що визначається як «особливість ОПП».

Аналіз показав, що не в усіх закладах передбачається підготовка молоді до підприємницької діяльності. Лише в чотирьох із семи ОПП змістом передбачена дисципліна «Основи підприємництва і менеджменту» (як вибірковий компонент), вивчення якої забезпечує здатність виявляти ініціативу та підприємливість (здатність висувати нові ідеї, пропозиції, вміння самостійно розпочинати яку-небудь справу, заповзятість). Програмним результатом даного освітнього компоненту є вміння, володіння знаннями з основ підприємства та менеджменту, налагоджувати виставкову діяльність (Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво» зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» Дніпропетровського фахового мистецько-художнього коледжу культури, 2020). Передбачається, що студент повинен знати сучасні концепції менеджменту, теорію та практику технології управління, суть та показники соціально-економічної ефективності, основні джерела фінансування, діяльності та послуг соціокультурної сфери, менеджмент маркетингу та вміти аналізувати виробничі ситуації та приймати оптимальні управлінські рішення, користуватися методами менеджменту, аналізувати ринок та проводити його сегментацію, раціонально використовувати наявні, матеріальні, трудові та фінансові ресурси (Освітня програма «Образотворче мистецтво (живопис)» Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. Івана Огієнка, 2019).

В інших закладах освіти, де не передбачається вивчення дисципліни «Основи підприємництва і менеджменту», теоретичні основи підприємницької діяльності можна засвоїти, вивчаючи такі освітні компоненти, як «Основи економічної теорії» або «Економічна теорія» та «Менеджмент соціокультурної діяльності» або «Основи менеджменту соціокультурної діяльності». Дані дисципліни надають лише загальні теоретичні знання з підприємництва. Дисципліни «Основи економічної теорії» або «Економічна теорія» є зазвичай обов'язковими компонентами, проте можуть бути й вибірковими (Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво» (Графіка) Київського індустріального коледжу КНУБА, 2018). За відсутності дисципліни «Основи підприємництва і менеджменту» вони забезпечують лише загальні економічні знання, а

за наявності логічно доповнюють її, надаючи певні знання (про «економічну теорію», процес виробництва, обмін і споживання, різноманітність економічних систем, особливості економічної системи сучасної України, різні форми власності, види суспільного виробництва, типи і функції грошей, механізм утворення державного бюджету) та формуючи відповідні уміння (орієнтуватися в глобальних проблемах економічного розвитку господарських зв'язків світу, вникати у суть інтеграції України в систему міжнародного поділу праці, визначати своє місце в економічних процесах, користуватися послугами ринкових установ, розбиратися у податковому законодавстві України) (Освітня програма Образотворче мистецтво (живопис) Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. Івана Огієнка, 2019).

Дисципліни «Менеджмент соціокультурної діяльності» або «Основи менеджменту соціокультурної діяльності» є виключно вибірковими компонентами, змістовно пов'язаними з основними освітніми компонентами («Основи економічної теорії» або «Економічна теорія») і також слугують для доповнення знань, необхідних для розуміння особливостей підприємницької діяльності. Дані дисципліни присутні у всіх ОПП, в яких немає дисципліни «Основи підприємництва і менеджменту». (Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво, реставрація» Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв, 2020).

Висновки. Проаналізовані джерела свідчать про актуальність і перспективність дослідження розвитку підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців. З'ясовано, що підготовка фахівця до підприємницької діяльності повинна бути системною, охоплювати сукупність правових, економічних і психолого-педагогічних знань, мати цілісну програму розвитку підприємницької компетентності, що поєднуватиме аудиторні й позааудиторні, теоретичні і практичні види діяльності, самостійну і групову роботу здобувачів освіти. Дослідники даної проблеми наголошують на необхідності доповнення аудиторних занять з таких дисциплін як «Основи економіки і підприємницької діяльності», «Менеджмент і маркетинг» позааудиторною діяльністю здобувачів освіти з метою гармонізації теоретичної і практичної складових освітнього процесу відповідно до цілей навчання й виховання потенційних суб'єктів підприємницької діяльності.

Водночас аналіз ОПП показав, що в закладах фахової передвищої освіти для цього створено

недостатньо умов. Лише 70% від усіх освітньо-професійних програм з підготовки майбутніх фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець» є оприлюдненими на сайтах закладів освіти, що вказує на проблему доступу здобувачів освіти до інформації щодо результатів навчання. У більшості проаналізованих ОПП лише частково забезпечено розвиток підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців. Кращі умови для розвитку підприємницької компетентності закладено тими освітніми програмами, якими передбачена можливість вивчення вибіркової дисципліни «Основи підприємництва і менеджменту» та обов'язкових («Основи економічної теорії» або «Економічна теорія»), що слугують певним теоретичним підґрунтям для більш глибокого вивчення основ підприємництва. Поєднання вибіркової та обов'язкової компоненти створює значно кращі можливості для розвитку у здобувачів освіти підприємницької компетентності. Менш сприятливими для підготовки здобувачів освіти до підприємництва є ті ОПП, де замість освіт-

нього компоненту «Основи підприємництва і менеджменту» викладаються вибіркової дисципліни «Менеджмент соціокультурної діяльності» чи «Основи менеджменту соціокультурної діяльності». Досить складно забезпечити розвиток підприємницької компетентності майбутніх фахівців, якщо в ОПП, за якою вони навчаються, «Основи економічної теорії» є вибірковою дисципліною і, при цьому, відсутні інші дисципліни, покликані формувати уявлення студентів про підприємницьку діяльність у сфері культурних і креативних індустрій. Практично в усіх проаналізованих ОПП не передбачено достатньо видів і форм діяльності для формування в майбутніх художників-виконавців практичних навичок, необхідних для самовираження у вільній трудовій діяльності, у процесі відкриття й ведення власної справи.

Це зумовлює необхідність обґрунтування в подальших дослідженнях організаційно-педагогічних умов розвитку підприємницької компетентності майбутніх фахових молодших бакалаврів за кваліфікацією «художник-виконавець».

Список посилань

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., та Сохачька, Г.М., 2021. *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся.

Базелюк О., 2018. Зміст і структура цифрової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, с. 81-87. DOI: <http://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.81-87>.

Біда, О., Орос, І., Чичук, А., та Гончарук, В., 2021. Складники підприємницької компетентності майбутніх педагогів. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 4, с. 28-33. doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.5>

Варналій, З., 2003. *Основи підприємництва: навчальний посібник*. К.: Знання-Прес.

Ємець, О. І., 2012. *Основи підприємництва: навчальний посібник*. Івано-Франківськ: «Лілея-НВ».

Єршова, Л., 2017. Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, с. 22-29.

Колот, Г., Швиданенко, Г., Бойченко, К., Василик, А., Шкода, Т., та Кицак, Т., 2017. *Створення власного бізнесу: навч. посібник*. К.: КНЕУ, 311 с.

Молдован, А., 2021. Педагогічні умови розвитку підприємницької компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури і спорту. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 2(21), с. 12-20. doi: 10.32835/2707-3092.2020.21.12-20.

Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво» зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» Дніпропетровського фахового мистецько-художнього коледжу культури. [online], 2020. Доступно: <https://dniproart.college/doc/2020/023-1.pdf> [Дата звернення 10 Листопад 2021].

Освітня програма Образотворче мистецтво (живопис) Житомирського коледжу культури і мистецтв ім. Івана Огієнка. [online], 2019. Доступно: http://muzauk.at.ua/2019/osvitnja_programa_obrazmist019_zhivopis.pdf [Дата звернення 10 Листопад 2021].

Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво, реставрація» Кам'янець-Подільського коледжу культури і мистецтв. [online], 2020. Доступно:

https://drive.google.com/file/d/1YcL1bRzX5ADYXlrtV_MncLWO-330ivMG/view [Дата звернення 10 Листопад 2021].

Освітньо-професійна програма «Образотворче мистецтво» (Графіка) Київського індустріального коледжу КНУБА. [online], 2018. Доступно: http://www.kink-knuba.kiev.sch.in.ua/_osvitnij_proces/osvitnjoprofesijni_programi/_023_obrazotvorche_mistectvo_dekorativne_mistectvo_restavraciya/023_obrazotvorche_mistectvo/ [Дата звернення 11 Листопад 2021].

Полянко, В.В. та Круглянюк, А.В., 2008. Основи підприємництва: навчальний посібник. К.: Дакор, КНТ.

Пачковський, Ю.Ф., 2006. Психологія підприємництва : навчальний посібник. К.: Каравела.

Середіна, І., 2018. Підприємницька компетентність майбутніх бакалаврів з економіки підприємства як науково-педагогічна проблема. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, с. 94-100. doi: 10.32835/2223-5752.2018.16.94-100.

Сизоненко, В. О., 2008. Сучасне підприємництво: навчальний посібник. К.: Знання–Прес.

Шимановський, М. М. та Вовковінський, М. І., 2015. Підготовка учнівської молоді до підприємницької діяльності в процесі допрофесійної та професійної підготовки: методичні рекомендації. Київ: ПІТО НАПН України.

ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Bureau du Secrétaire général des Ecoles européennes, 2018. [online] Available at: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2018-09-D-69-en-1.pdf> [Accessed 11 November 2021].

Yershov, M.-O., 2019. Digitalization of professional (vocational) and pre-high tertiary education of Ukraine: problems and prospects. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine Professional Pedagogy*, 1(18), p. 67-74. doi: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.67-74>.

Odnoroh, G., 2018. The essence and structure of key competencies of future skilled sewing workers. *Professional Pedagogics*, 18, p.31-36.

Переклад і транслітерація

Aliksieieva, S.V., Bazyl, L.O., Baidulin, V.B., Hrytsenok, I.A., Yershova, L.M., Orlov, V.F., та Sokhatska, H.M., 2021. *Osnovy ekonomichnoi hramotnosti ta pidprijemnytstva: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of economic literacy and entrepreneurship: a textbook]*. Zhytomyr: Polissia, [in Ukrainian].

Bazeliuk O., 2018. Zmist i struktura tsyfrovoi kultury pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiinoi osvity [[Content and structure of digital culture of VET institutions' teachers](#)]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Vocational pedagogy]*, 16, s. 81-87. doi: <http://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.16.81-87>, [in Ukrainian].

Bida, O., Oros, I., Chychuk, A., and Honcharuk, V., 2021. Skladnyky pidprijemnytskoi kompetentnosti maibutnykh pedahohiv [Components of entrepreneurial competence of future teachers]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, s. 28-33. doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.4.5>, [in Ukrainian].

Varnalii, Z., 2003. *Osnovy pidprijemnytstva: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of entrepreneurship: a textbook]*. K.: Znannia-Pres, [in Ukrainian].

Yemets, O. I., 2012. *Osnovy pidprijemnytstva: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of entrepreneurship: a textbook]*. Ivano-Frankivsk: «Lileia–NV».

Yershova, L., 2017. Makroekonomichni faktory vplyvu na rozvytok profesiinoi kariery uchniv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Macroeconomic factors of influence on professional career development of vet institutions students]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy]*, 13, s. 22-29, [in Ukrainian].

Kolot, H., Shvydanenko, H., Boichenko, K., Vasylyk, A., Shkoda, T., та Kytsak, T., 2017. *Stvorennia vlasnoho biznesu: navch. Posibnyk [Creating own business: manual]*. K. : KNEU. 311 s., [in Ukrainian].

Moldovan, A., 2021. Pedahohichni umovy rozvytku pidprijemnytskoi kompetentnosti maibutnykh mahistriv z fizychnoi kultury i sportu [Pedagogical conditions for the development of entrepreneurial competence of future masters in physical culture and sports]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi*

osvity NAPS Ukrainy. *Profesiina pedahohika [Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy]*, 2(21), s. 12-20. doi: 10.32835/2707-3092.2020.21.12-20, [in Ukrainian].

Osvitno-profesiina prohrama «Obrazotvorche mystetstvo» zi spetsialnosti 023 «Obrazotvorche mystetstvo, dekoratyvne mystetstvo, restavratsiia» Dnipropetrovskoho fakhovoho mystetsko-khudozhnoho koledzhu kultury [Educational program "Fine Arts" in the specialty 023 "Fine Arts, decorative Arts, restoration" of the Dnipropetrovsk Professional College of Arts and Culture]. [online], 2020. Dostupno: <https://dniproart.college/doc/2020/023-1.pdf> [Data zvernennia 10 Lystopad 2021], [in Ukrainian].

Osvitnia prohrama Obrazotvorche mystetstvo (zhypovys) Zhytomyrskoho koledzhu kultury i mystetstv im. Ivana Ohienka [Educational program Fine Arts (Painting) of the Zhytomyr Applied College of Culture and Arts named after Ivan Ohienko]. [online], 2019. Dostupno: http://muzauk.at.ua/2019/osvitnja_programa_obrazmist019_zhivopis.pdf [Data zvernennia 10 Lystopad 2021], [in Ukrainian].

Osvitno-profesiina prohrama «Obrazotvorche mystetstvo, restavratsiia» Kamianets-Podilskoho koledzhu kultury i mystetstv [Educational program "Fine Arts, Restoration" of the Kamianets-Podilskiy Professional College of Culture and Arts]. [online], 2020. Dostupno: https://drive.google.com/file/d/1YcL1bRzX5ADYXlrtV_MncLWO-330ivMG/view [Data zvernennia 10 Lystopad 2021], [in Ukrainian].

Osvitno-profesiina prohrama «Obrazotvorche mystetstvo» (Hrafika) Kyivskoho industrialnogo koledzhu KNUBA [Educational program "Fine Arts" (Graphics) of the Kyiv Industrial Professional College of Kyiv National University of Construction And Architecture]. [online], 2018. Dostupno: http://www.kinkknuba.kiev.sch.in.ua/_osvitnij_proces/osvitnjo-profesijni_programi/_023_obrazotvorche_mistectvo_dekorativne_mistectvo_restavraciya/023_obrazotvorche_mistectvo/ [Data zvernennia 11 Lystopad 2021], [in Ukrainian].

Polianko, V.V. ta Kruhlianko, A.V., 2008. *Osnovy pidpriemnytstva: navchalnyi posibnyk [Fundamentals of entrepreneurship: a textbook]*. K.: Dakor, KNT, [in Ukrainian].

Pachkovskiy, Yu.F., 2006. *Psykhologhiia pidpriemnytstva: navchalnyi posibnyk [Psychology of entrepreneurship: a textbook]*. K.: Karavela, [in Ukrainian].

Seredina, I., 2018. Pidpriemnytska kompetentnist maibutnikh bakalavriv z ekonomiky pidpriemstva yak naukovo-pedahohichna problema [Entrepreneurship competence of future bachelors of the business economy as a scientific and pedagogical problem]. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPS Ukrainy. Profesiina pedahohika [Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy]*, (16), s. 94-100. doi: 10.32835/2223-5752.2018.16.94-100, [in Ukrainian].

Syzonenko, V. O., 2008. *Suchasne pidpriemnytstvo: navchalnyi posibnyk [Modern entrepreneurship: a textbook]*. K.: Znannia–Pres, [in Ukrainian].

Shymanovskiy M. M. ta Vovkovinskyi M. I., 2015. *Pidhotovka uchnivskoi molodi do pidpriemnytskoi diialnosti v protsesi doprofeisinoi ta profesiinoi pidhotovky: metodychni rekomendatsii [Preparation of young students for entrepreneurial activity in the process of pre-professional and professional training: manual]*. Kyiv: IPTO NAPN Ukrainy, [in Ukrainian].

ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Bureau du Secrétaire général des Ecoles européennes, 2018 [Office of the General secretary of the European ecology]. [online] Available at: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2018-09-D-69-en-1.pdf> [Accessed 11 November 2021], [in English].

Yershov, M.-O., 2019. Digitalisation of professional (vocational) and pre-high tertiary education of Ukraine: problems and prospects. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine Professional Pedagogy*, 1(18), p. 67-74. doi: <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.18.67-74>, [in English].

Odnoroh, G., 2018. The essence and structure of key competencies of future skilled sewing workers. *Professional Pedagogics*, 18, p.31-36, [in English].

DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURIAL COMPETENCE IN EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAMS FOR TRAINING OF PERFORMING ARTISTS

Liudmyla Shesterikova ¹

¹ Postgraduate Student of the Institute of VET of the NAES of Ukraine, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-8303-4294>, e-mail: milashest25@gmail.com

---

Abstract

The relevance of the article is predetermined by the development of youth entrepreneurship in the field of cultural and creative industries and necessity to study the state of preparation of young students for entrepreneurship in institutions of professional pre-higher education in artistic direction.

Aim: to analyze active educational and professional programs (hereinafter – EPP) of professional pre-higher education institutions of the specialty 023 «Fine Arts, Decorative Arts, Restoration» to figure out how much they provide the development of entrepreneurial competence of Professional Junior Bachelors in the qualification «performing artist».

Methods: study of scientific sources and pedagogical documentation – for the analysis of scientific works and educational and professional programs.

Results: the paper indicates the degree of scientific development of the problem; it has been analyzed valid educational and professional programs (hereinafter – EPP) for training of future performing artists, which are published on the websites of professional pre-higher education institutions; it also describes their possibilities for the development of entrepreneurial competence in applicants for education.

Conclusions: It was proved the prospects of research issue of developing entrepreneurial competence in future performing artists; it indicates that the training of specialists for entrepreneurial activity have to be systematic (to develop legal, economic, psychological, pedagogical and digital skills, contain a comprehensive program of the development of entrepreneurial competence, which combines classroom and extracurricular, theoretical and practical activities, independent and group work); beside, it reveals a problem of access for students to information on program expected learning outcomes (only 70% of all existing EPP for training of future professional young bachelors in the qualification «performing artist» are published on the official websites of educational institutions); it was clarified that the development of program results which important for starting and running business, contribute such educational components as «Fundamentals of Entrepreneurship and Management», «Fundamentals of Economic Theory», «Theory of Economics», «Management of Socio-Cultural Activities», «Fundamentals of Socio-Cultural Management Activities», but mostly they are selective and therefore only partially ensure the development of entrepreneurial competence in future performing artists; this determines justification of certain organizational and pedagogical conditions that must be created in educational institutions for the development of entrepreneurial competence in future performing artists.

Keywords: *entrepreneurship, educational and professional program, entrepreneurial competence, Professional Junior Bachelor, performing artist.*

Стаття надійшла до редакції: 01.12.2021
Прийнято до друку: 20.12.2021